

Alcohol en uitgaansgeweld

De stand van zaken

Voor wie

Deze infosheet geeft op een bondige manier de stand van zaken weer rondom het thema *Alcohol en uitgaansgeweld*. Hoe groot is het probleem, waarom verhoogt alcohol de kans op uitgaansgeweld en wat voor beleid is effectief zijn vragen die aan de orde komen. Tot slot beschrijven we een aantal ontwikkelingen die kunnen inspireren bij het uitwerken van een lokale aanpak.

Aard en omvang van het probleem

Definitie: Uitgaansgeweld wordt door het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) omschreven als: "(dreigen met) fysiek geweld tegen één of meer personen en/of goederen, voornamelijk gepleegd in het weekend in een uitgaansgebied en/of op de route van en naar een uitgaansgebied." Onder deze definitie rekenen we ook verbaal en seksueel geweld (CCV, 2009).

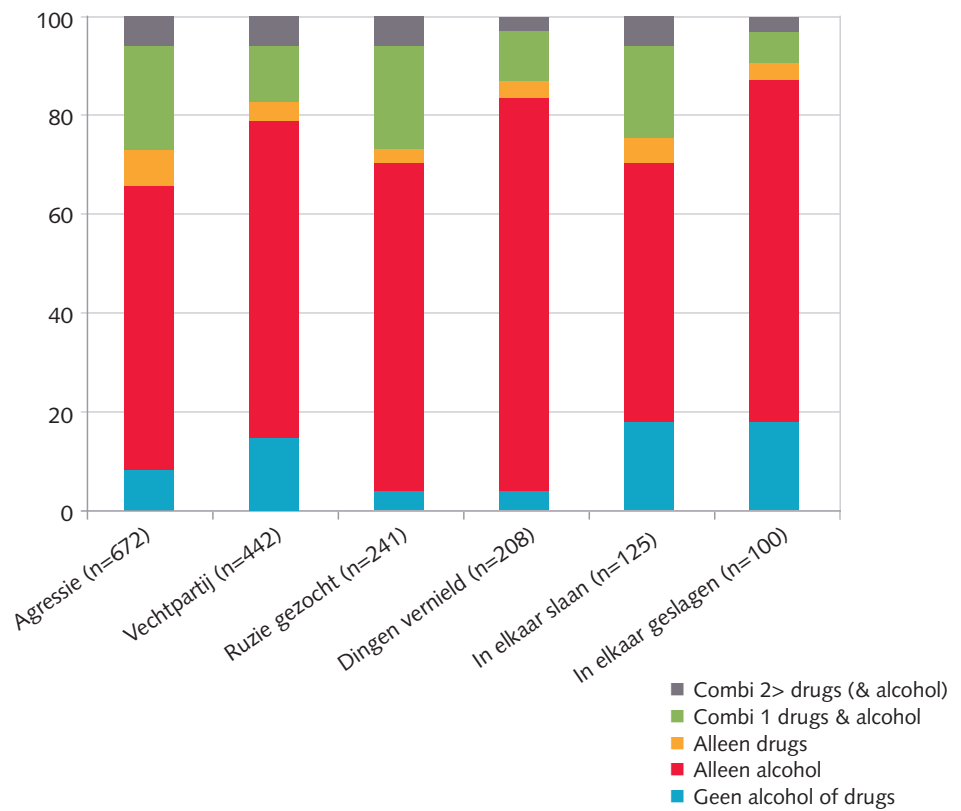
Prevalentie. De meeste gemeenten (zo'n 83 procent) hebben in enigerlei mate last van uitgaansgeweld. Deze problematiek speelt met name in de grote en middelgrote gemeenten en de nadruk van de problematiek ligt op vernielingen, vandalisme en vechtpartijen. Uitgaansgeweld speelt zich voor een deel af in horecagelegenheden maar vooral ook op straat en op looproutes (CCV, 2009).

Kosten. Er zijn geen concrete gegevens over de kosten van uitgaansgeweld. Van der Giessen (2013) heeft een globale schatting gemaakt van de kosten van alcohol-gerelateerd geweld in Nederland en hieruit komt het volgende beeld naar voren. In 2011 werd 12,9 miljard euro uitgegeven aan veiligheidszorg¹, waarvan ongeveer 20% aan geweld (waaronder ook seksueel geweld) werd besteed. Op basis van internationaal onderzoek wordt ingeschat dat 32-50% van de geweldsdelicten alcohol-gerelateerd is. Op basis van deze aannames zouden in 2011 de kosten van alcohol-gerelateerd geweld voor het Nederlandse juridische systeem 832 miljoen tot 1,3 miljard euro bedragen.

De rol van alcohol. Overmatig alcoholgebruik speelt vrijwel altijd een rol bij uitgaansgeweld. De meeste daders, maar ook slachtoffers, zijn onder invloed van alcohol. Onderzoek laat zien dat alcohol vaker een rol speelt bij agressief gedrag dan drugsgebruik. Drugs met een stimulerende werking, zoals cocaïne en speed laten ook een verhoogde kans op uitgaansagressie zien, maar vaak ook in combinatie met alcohol (zie tabel 1 op de volgende pagina).

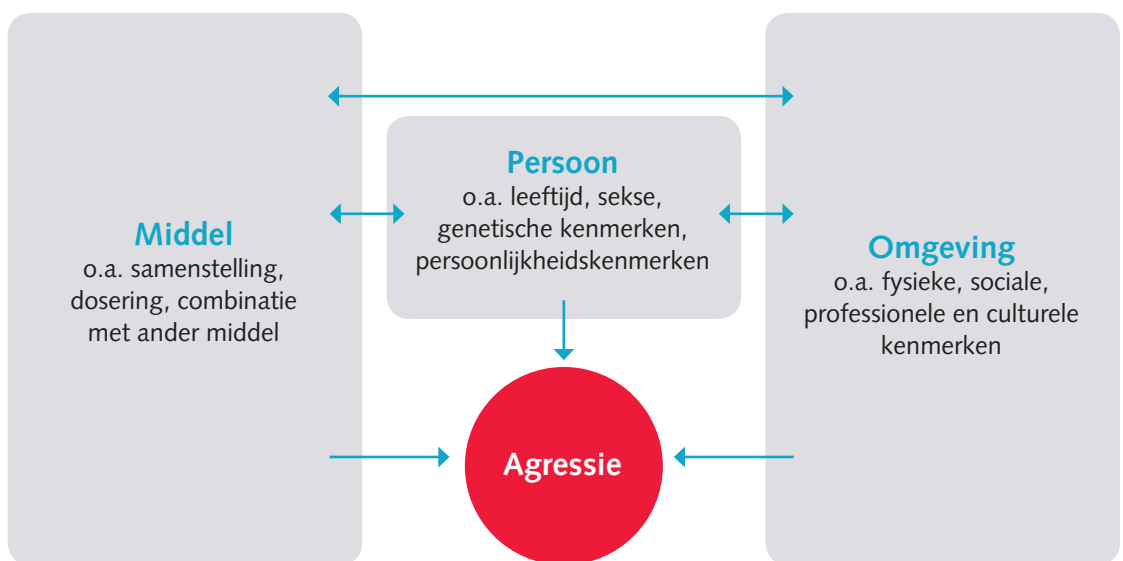
1) De kosten voor medische zorg en arbeidsuitval ten gevolge van letselschade en trauma zijn hierin niet opgenomen.

Tabel 1: Middelengebruik en agressie

Uit: Groot uitgaansonderzoek 2013, Trimbos-instituut

Figuur 1: Interactie tussen alcohol, persoon en omgeving, schematisch weergegeven

Uit: Hasselt, N. van (2013). De explosieve mix in Haren. Utrecht: Trimbos-instituut.

Factoren die van invloed zijn op uitgaansgeweld

Het middel alcohol	De persoon	De omgeving	Vormen van uitgaansgeweld
<p>Dosis-respons relatie: hoe hoger de Bloed-alcohol-concentratie (BAC) des te hoger de kans op uitgaansgeweld.</p> <p>Stevige drinkers komen vaker in aanraking met geweld en agressie.</p> <p>Jongeren drinken tegenwoordig meer op een avond dan vroeger en zijn vaker dronken of aangeschoten: het percentage jongeren van 12-18 jaar dat in een maand minstens één keer dronken was is in twintig jaar bijna verdubbeld; van 12% in 1988 naar 21,3% in 2011.</p>	<p>Mannen zijn vaker betrokken bij uitgaansgeweld</p> <p>Mannen in de leeftijds-categorie 15 – 25 jaar zijn het vaakst betrokken bij uitgaansgeweld</p> <p>Personen met een lage impulsbeheersing en weinig zelfcontrole zijn vaker betrokken bij uitgaansgeweld</p> <p>Arousal en prikkelbaarheid van een persoon verhogen de kans op uitgaansgeweld</p> <p>Stress en vermoeidheid verhogen de kans op uitgaansgeweld.</p>	<p>Omgevingsstressoren zoals hard geluid, hoge temperatuur en drukte verhogen de kans op uitgaansgeweld.</p> <p>Anonimiteit en slechte verlichting leiden tot meer geweld.</p> <p>In een omgeving met zit-rustmogelijkheden komt minder agressie voor.</p> <p>In een omgeving waarin normen en regels zichtbaar zijn komt minder agressie voor.</p> <p>Intergroepsgedrag kan de kans op uitgaans-geweld vergroten.</p> <p>Toezicht verkleint de kans op uitgaansgeweld</p>	<p>Impulsieve agressie is vaak niet gepland en komt voort uit een emotie of impuls. De dader wordt geprikkeld en ervaart een negatieve emotie/boosheid en reageert hierop door de ander of een object schade te willen toedienen. Impulsieve agressie komt in het uitgaansleven veel vaker voor dan instrumentele agressie.</p> <p>Instrumentele agressie is veel meer beredeneerd en is bedoeld om vooraf geplande doelen te bereiken, zoals het uitoefenen van macht over anderen, de ander te disciplineren of om bewust de strijd met andere groepen aan te gaan.</p>

De relatie tussen alcohol en uitgaansgeweld

Agressief of gewelddadig gedrag wordt niet één-op-één causaal veroorzaakt door alcohol, maar ontstaat als interactie tussen het middel alcohol, de persoon en de omgeving, zie Figuur 1.

Alcohol en uitgaansgeweld: hoe werkt het?

Uitgaansgeweld is veelal een reactie op een aanleiding/trigger in de uitgaansomgeving en heeft tot doel om een ander (of goederen) fysieke of geestelijke schade toe te brengen. Als reactie op de trigger wordt een directe impuls gevoeld om te reageren. Cognitieve processen spelen een belangrijke rol bij de interpretatie van deze directe impuls, de inschatting van de consequenties van de eventuele reactie en bij het controleren van de impuls/het gedrag. Tijdens de opvoeding hebben we geleerd om directe agressieve impulsen te duiden en om deze impulsen te controleren en te onderdrukken.

Alcohol is een middel met een verdovende werking op het centrale zenuwstelsel. Hierdoor worden onder andere de prefrontale cortex en het functioneren van de amygdala beïnvloed. De prefrontale cortex is betrokken bij hogere cognitieve functies en de amygdala bij emotieregulatie.

Ontregeling van deze twee gebieden kan leiden tot:

- meer zelfoverschatting;
- meer focus op het hier en nu, minder op lange termijn gevolgen;
- minder impulsbeheersing, meer emotionaliteit en snellere irritatie;
- minder goede beoordeling van sociale en riskante situaties;
- minder angst voor sancties en minder angst in riskante situaties.

Deze effecten van alcohol op de cognitieve verwerking leiden tot: (1) inschattingfouten over de motieven van anderen, (2) het wegvallen van remmingen die agressief gedrag controleren en (3) inschattingfouten over de gevolgen van een actie (voor persoon en omgeving).

Negatief gedrag van anderen wordt onder invloed van alcohol vaker toegeschreven aan bewuste 'kwade' intenties van een persoon dan aan toevalsfactoren uit de omgeving; deze attributiefout vergroot de kans op agressief gedrag.

Impulsieve uitgaansagressie ontstaat doordat een persoon getriggerd wordt of een impuls voelt en hierop agressief reageert. De aanleiding/trigger kan van alles zijn; van verkeerd begrepen opmerkingen, een meisje dat wordt lastiggevallen, omgevallen glazen, een duw uit de menigte tot bewuste provocaties en uitgelokt gedrag. Kern is dat de dader getriggerd wordt, onder invloed van alcohol de prikkel niet altijd goed interpreteert en geen tot weinig remming voelt om de agressieve respons te onderdrukken. De kans op agressief gedrag wordt vergroot naarmate de dosis alcohol in het bloed hoger is, de dader meer vermoeidheid en stress voelt, als er veel omgevingsstressoren aanwezig zijn (zoals hitte, drukte en hard geluid), de omgeving anoniem is en er in de omgeving weinig agressie remmende prikkels zijn (zoals gedragsregels en toezicht).

Instrumenteel uitgaansgeweld is van te voren gepland en alcohol wordt hierbij vaker bewust gebruikt om remmingen vooraf weg te nemen zodat men ongeremd agressief kan zijn. Naarmate men meer drinkt zijn er minder remmingen en is de agressie dus groter.

Aangrijpingspunten voor preventie

Een effectief preventiebeleid gericht op reductie van uitgaansagressie zal zich moeten richten op zowel het middel, de persoon als de omgeving. Belangrijk is om te zoeken naar beïnvloedbare factoren die leiden tot minder alcoholgebruik en minder aanleidingen voor agressie, zoals:

- Reductie van binge drinken om zo sterke stijgingen in BAC te voorkomen en het veranderen van de cultuur van binge drinken (het middel)
- De-escalatie van agressief gedrag en het verlagen van arousal/stress en vermoeidheid bij uitgaanders (de persoon)
- Normsetting en toezicht, reductie van omgevingsstressoren, het minder anoniem maken van de omgeving en het inbouwen van rustmogelijkheden/chillzones en agressie remmende prikkels/elementen (de omgeving)

STAD: Stockholm Prevents Alcohol and Drug Problems

STAD is in 1996 ontwikkeld als reactie op de toename van uitgaansgeweld in het uitgaanscentrum van Stockholm (Zweden). Het doel van STAD was om via een community interventie de uitgaansagressie te reduceren. De kern van STAD is een uitbreiding en een verscherpte handhaving van het alcoholbeleid.

De interventies bestonden uit:

- Een uitgebreid voorlichtingscurriculum dat was gericht op alle werknemers in het uitgaanscircuit (bartenders, beveiligers, management).
- Verscherping van de handhaving.
- Media campagne die bewustwording in de community moest vergroten, o.a. door het vergroten van de kennis over de relatie tussen alcohol en geweld en het risico van doorschenken aan dronken gasten.

Een stuurgroep werd gevormd bestaande uit vertegenwoordigers uit de community, de horeca, de gemeente en de politie. Uit een evaluatiestudie bleek dat na een periode van 3 jaar het geweld met 29 procent was afgenomen ten opzichte van controle-regio's.

TASC: Tackling Alcohol-Related Street Crime

In het uitgaansgebied van Cardiff (Wales, UK) is in 2003 TASC gestart om de toename van agressie en geweld die zich met name voordeed in het weekend in Cardiff's central business district en Cardiff Bay aan te pakken.

De interventie bestond uit:

- Uitgebreid trainingsprogramma voor personeel werkzaam in het uitgaansgebied.
- 2-daags trainingsprogramma voor het management van de horeca lokaliteiten.
- Een centraal registratiesysteem dat door het management bijgehouden kon worden.
- Een voorlichtingsprogramma voor schoolkinderen ter preventie van binge drinken.

De programma-ontwikkelaars hebben een database ontworpen waarin alle data van het lokale ziekenhuis en de politie opgeslagen konden worden. Uit deze database werden 'hot spots' gelokaliseerd waar specifieke acties op konden worden afgestemd. Een evaluatie na een jaar liet zien dat in de TASC-regio een afname van geweld en agressie te zien was van ongeveer 4 procent, terwijl in vergelijkbare regio's in Wales een toename van geweld werd geregistreerd. Het effect werd met name toegeschreven aan de toegenomen zichtbaarheid en aanwezigheid van de politie in het gebied. Momenteel wordt geëxperimenteerd met deze aanpak in Amsterdam.

Voorbeelden van community-interventies uit het buitenland

De internationale literatuur laat zien dat community-based projecten die tot doel hebben om overmatig drinken/binge drinken te verminderen, succesvol kunnen zijn in het reduceren van uitgaansagressie (NSW, 2012). Voorwaarden voor effectiviteit zijn: (1) een goed begrip van het lokale probleem, (2) draagvlak en betrokkenheid van de lokale community, (3) sterke handhaving op alcoholbeleid en (4) betrokkenheid en medewerking van de lokale horeca. Op de pagina hiernaast beschrijven we twee best practices: het STAD project uit Stockholm en het TASC project uit Cardiff, Wales.

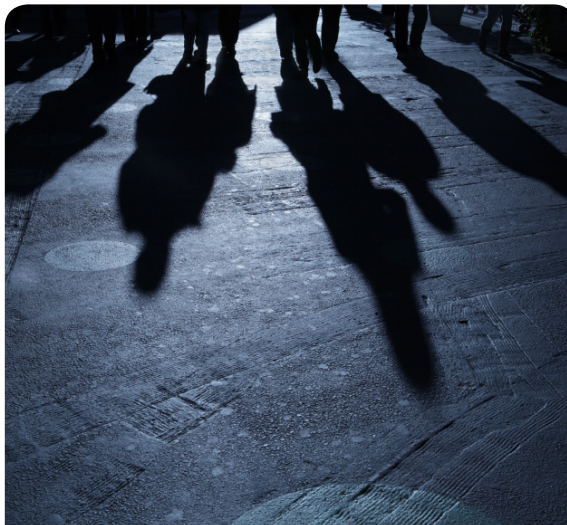
Ontwikkelingen en trends

De jeugd van tegenwoordig. De cultuurfilosoof Gabriel van den Brink constateert dat de hedendaagse jeugd een assertieve levensstijl heeft, minder geneigd is tot zelfcontrole en zich sneller gekrenkt voelt. You Only Live Once (YOLO) is een veelgehoord motto van jongeren. De uitbarsting van geweld in de gemeente Haren in september 2012 werd door deskundigen mede verklaard door de ruime beschikbaarheid van alcohol in combinatie met de zucht naar spanning en het verlangen om daar te zijn waar 'het gebeurt' van veel jongeren.

Meer aandacht voor lokale beleid en handhaving van alcoholbeleid. Veel gemeenten experimenteren met lokale aanpakken om uitgaansgeweld te reduceren waarin alcoholmatigingsbeleid gecombineerd wordt met meer toezicht (o.a. met horecastewards) en aanpassing van de omgeving. Sinds de invoering van de nieuwe Drank- en Horecawet (januari 2013) en de leeftijdsverhoging naar 18 jaar (januari 2014) zijn gemeenten en horeca ook steeds meer bezig met het versterken van toezicht en handhaving op de verkoop van alcohol. Het CCV, STAP en het Trimbos-instituut zijn betrokken bij een aantal van deze regionale en lokale aanpakken. Deze organisaties constateren dat er veel behoefte is om de effectiviteit van de aanpakken vast te stellen.

Trend naar minder uitgaansgeweld. Uit registratiecijfers van de politie blijkt dat er de afgelopen jaren minder uitgaansgeweld wordt geregistreerd. In 2013 registreerde de politie 5900 gevallen van mishandeling en bedreiging in het uitgaansleven terwijl er in 2011 nog 7500 gevallen werden geregistreerd. De afname komt volgens de politie vooral door de betere samenwerking met de horeca, beveiligingsbedrijven en de lokale overheden. Dat gebeurt tegenwoordig in 70 procent van alle gemeenten. De politie constateert dat horecabedrijven meer verantwoordelijkheid nemen, beter letten op het

doorschenken aan dronken gasten, de politie eerder inschakelen en meer beveiligers in dienst hebben.

Uitgelicht: Reductie van uitgaansgeweld in Purmerend en Deventer

Het Noord Hollands dagblad meldde dat in Purmerend in 2013 45 gevallen van mishandeling en bedreiging werden geregistreerd op uitgaansavonden tegen 81 in 2012. Volgens de politie is dit vooral toe te schrijven aan de invoering van cameratoezicht.

In Deventer werd in 2013 ook een reductie van uitgaansgeweld geconstateerd, maar de heftigheid van het geweld neemt daar toe (Deventer Centraal, 28 mei 2014). Dit blijkt uit de voortgangsrapportage Veiligheid van de politie aan de gemeenteraad van Deventer. Door de extra inzet van politie op de uitgaansavonden, een rode/gele kaarten systeem voor overlast gevende bezoekers, een vroegtijdige signalering en door de samenwerking met de horeca zijn deze resultaten bereikt. Hoewel het aantal geweldszaken tegen overheidsmedewerkers en horecapersoneel daalt, neemt de heftigheid van geweld toe. Dit is vaak het gevolg van excessief alcoholgebruik veelal in combinatie met drugs, aldus de politie.

Innovatie of implementatie? De afgelopen jaren is door verschillende gemeenten veel ontwikkeld op het gebied van uitgaansgeweld. Moet er verder geïnnoveerd worden of moeten effectieve aanpakken juist breder worden geïmplementeerd? Om deze vraag goed te kunnen beantwoorden is het vooral zaak om de zeer diverse aanpakken in verschillende gemeenten – in binnen- en buitenland - goed te evalueren en zo de meest succesvolle aanpakken te selecteren voor bredere implementatie.

Literatuur

CCV (2009). *Infosheet Quickscan Uitgaansgeweld*. Utrecht: Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid.

Goossens, F.X., et al (2013). *Het grote uitgaansonderzoek 2013*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Hasselt, N. van (2014). *Pubers en Uitgaan. De kicks, de risico's en de uitdagingen voor opvoeders*. Amsterdam: Boom.

Hasselt, N. van (2013). *De explosieve mix in Haren*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Lemmers, L., Riper, H. & Cuijpers, P. (2005). Alcohol en uitgaansgeweld. *Maandblad Geestelijke Volksgezondheid*, 60, pp. 395-410.

NSW (2012). *Fact sheet: strategies to reduce alcohol-related assault in entertainment precincts* (<http://www.crimeprevention.nsw.gov.au>).

Van den Brink, G., van Hulst, M., Maalsté, N., Peeters, R. & Soeparman, S. (2013). *Project X in Haren. Maatschappelijke facetten van een feestje dat in rellen uitmondde*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Van der Giessen, M. (2013). Alcohol en uitgaansgeweld: "Evidence" uit wetenschappelijk onderzoek en voorstel werkbijeenkomst (interne notitie).

Colofon

Deze infosheet is geschreven in opdracht van het WODC in Den Haag

Auteur
Lex Lemmers
Ninette van Hasselt

Ontwerp
Canon Nederland N.V.

Beeld
www.istockphoto.com

artikelnummer AF1310

Druk
1^e druk juni 2014

Bestelinformatie
Deze infosheet is gratis te downloaden via www.trimbos.nl

Trimbos-instituut
Da Costakade 45
Postbus 725
3500 AS Utrecht
T: 030-297 11 00
F: 030-297 11 11

© 2014, Trimbos-instituut, Utrecht

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veele-
voudigd en/of openbaar gemaakt, in
enige vorm of op enige wijze, zonder
voorafgaande toestemming van het
Trimbos-instituut.